

שיפורים והתקדמות בייצור המספוא, ועל אף כל זאת — כולו חששות לאיזון ההוצאות והכנסות בענף! יורשה לי לא להיות שותף לחרדתו וחששותיו, אם גם ידוע לי שתנובות כה גבורות „ניקנות” במחיר גבוה יותר (ליחידת ייצור) מאשר תנובות בינוניות.

קודם כל, הבה ונבחן את המצב לאור הדיאגרמה של הח' זיידמן: אם נניח שמשק גבעת עוז קיבל 27 אג' עבור הליטר חלב ומחיר יחידת המזון הוא 21 יתקבל „עודף הכנסה” לכל פרה כדי 565 ל"י (לכשנאריך ונרים את הקו עד לנקודה שתימצא בדיאגרמה מול התנובה הממוצעת של 6800 ק"ג לפרה בשנה). אם לחשבון את עודף ההכנסה על יסוד „ההנחות הנוספות” (כגון — עליית ההכנסה ב־15 ל"י לכל 100 ק"ג חלב עודפים על התנובה הממוצעת הבסיסית של 5.500 ק"ג וכו') נגיע לסכום כולל של 659 ל"י שיעמדו לזכות כיסוי ריבית, הוצאות כלליות וכו'. קשה להניח שמשק חייב לשאת בהוצאות (נוספות) כה גדולות לפרה בשנה, ואף למעלה מזה, ומשום כך אין עדר בעל תנובה ממוצעת של 6800 ק"ג יכול לשאת את עצמו; מאידך, נאלץ אני להביע את ספקותי אם החישובים של עודף ההכנסה לפי ההנחות והעקרונות של הח' זיידמן הם מציאותיים; אילו היו חישובים אלה מתאימים למציאות הרי בעלי עדרים מסוג זה של גבעת עוז היו טובעים בים של זהב.

המסקנה היא: יש לחקור ולבחון באזורי הארץ השונים את בעיית הרנטאביליות של התנובה הממוצעת תוך התחשבות בכל הגורמים שהעליתי לעיל. יש לפתח שיטת מבחן כלכלי שתקל את ביצוע המבחן בתנאים משתנים ול־פיה אפשר יהיה לקבוע מדי פעם מהי התנובה הממוצעת שמבטיחה את הרנטאביליות. מובן מאליי שאין זה פשוט כל עיקר לעבד שיטה כזו, אולם מן ההכרח לחתור לקראת זה ולש־אוב מכאן הנחיות, כי כיום הננו שרויים בחוסר ידיעה מוחלט בשאלות כלכליות אלה ואנו „נד־חפים” ו„נסחפים” ע"י עובדות מבלי לדעת כיצד לכוונן.

קב' גניגר, נובמבר 1960 מרדכי ולך

הערות אחדות (למאמרו של מ. זיידמן) אינני בא לערער על המספרים, ולא על צורת הניתוח בכל המקרים, אלא על המסקנות שהוסקו מהטבלאות והחישובים. אסביר זאת בדוגמא: בהתחלת המאמר ובסופו נאמר שרצוי לערוך בירור חריף בעדר הפרות, כי אין חשיבות רבה להפחתה מן החי, בין שהפרות יוצאות את העדר לאחר 4 שנים של ניצול או אחרי 6 שנים; לפי זה יוצא שהבירור מאפשר בכל המקרים הגברת התנובה הממוצעת והגדלת רווחיות הענף. לצער רנו הרב הלכו הרבה משקים בדרך זו וכתוצאה מזה הננו מוצאים, אנחנו המדריכים, רפתות ריקות למחצה ויש הכרח להטיל את ה„הוצאות הקבועות” על כמות קטנה של ליטרים חלב, שיוצרו באותם המשקים. ברור איפוא שלא בכל המקרים מביא עמו הבירור לשם הגברת התנובה את התוצאה המקווה לגבי העלאת הרנטאביליות כי הבירור בלבד לא שינה תנאים מגבילים אחרים, קרה גם לא פעם שהבירור בוצע בעדר שבורר למדי במשך דורות ואז, כמובן, נוכחו שהנטיה „לחזור” לממוצע של העדר (בהתאם לחוק הראגראסיה) בלטה בעדר כזה במידה רבה יותר משבעדרים פחות מבוררים. ובכן — העצה שברשימתו של הח' זיידמן היא אמנם עצה, אך אין בה תועלת ואין היא קולעת למטרה.

ברצוני לנגוע בבעיה נוספת: ברוב המשקים נוטים לצמצם ככל האפשר את חלקו של המספוא הגס בתפריט הכללי, וזה — לא רק בגלל מחירו הגבוה, אלא מחמת צימצום השטחים וגידולי מספוא. לעומת זה אין כל הגבלה בקניית מזון מרוכז, פרט למחירו ואפשרויות השימוש היעיל בו על ידי סוגי הבקר השונים. המזון המרוכז מוגש לעגלות, בשנת חייהן הראשונה בכמויות מוגדרות פחות או יותר, ובשנה השניה לחייהן ניתן לוותר עליו כליל, והן גדלות ומתקיימות על מספוא גס בלבד.

בתחשיבים שהובאו במאמר צויין שתמורת הפרה היוצאת לשוק הבשר מקבלים כ־850 ל"י (500 ק"ג משקל חי לפי 1.70 הק"ג). אני נוטה להניח שרוב הפרות המניבות 5500 ק"ג, משקלן החי נע סביב 600 ק"ג. היוצא מזה שהת־מורה הנ"ל היא בהחלט ברמה נמוכה, אולם

עצמה ושל וולדותיה) כ-0.89 יח"מ. לפי הנתונים שריכוזי במשקים שונים סיכום זה הוא וורוד יתר על המידה, אולם צורת חישוב כזו תדגים לנגד עיני בעל המשק את מצב הענף בצורה בהירה ומובנת יותר מאשר כל ניתוח אחר.

עלי להעיר עוד שבעקב הפרדת החשבונות של סוגי הבקר השונים שבעדר צפויות לנו „אכזבות” בהכנסה הכוללת של פרת החלב, כפי שחושבנה במאמר הנ"ל, וזה — משום שאחוז הפוריות של הפרות (המציאות) לא הובא בחשבון, והרי אין לומר שהשפעת גורם זה אינה מכרעת לגבי ביצוע הבירור בעדר, לגבי רמת התנובה לאורך ימים ולגבי ההכנסה מייצור הבשר. לפי סיכומי ספר העדר הארצי לשנת תש"ך יוצא ששיעור ההמלטות עמד באותה שנה על 74%. אם נביא בחשבון עובדה זו בחישוב התיאורטי של ההכנסה הכוללת לפרת חלב (כפי שהוא נערך במאמר הנ"ל) הרי יתכן שבמקרים לא מעטים תופחת ההכנסה ב-224 ל"י מכיון שפרה זו או אחרת לא המליטה כלל באותה שנה, ולא תימצא האפשרות לזקוף לזכות ההכנסות — לא „ערך הוולד” (140 ל"י) ולא „עודף הכנסה” מ-1/2 עגל (104 ל"י) (ראה „משק הבקר והחלב”, חוברת 42, עמוד 25).

לגבי ההכנסה מייצור הבשר יש להביא בחשבון את המחיר המשתנה בהתאם לאופי השיווק של הבהמות; לדוגמא: גידול העגלה עד להיותה פרה כדאי הוא רק במקרה שמוכרים אותה כפרה; ההוצאות הגדולות שבי גידולה (9 יח"מ לכל קילו של תוספת משקל, עד הגיל של 28 חודשים) מתכסות ע"י המחיר הגבוה יותר (עבור כל ק"ג משקל גוף) לפרת חלב לעומת זה המושג בשוק הבשר. אולם אם שיווק בקר לחליבה ולגידול אינו מובטח, הרי מוטב לגדל את העגלות עד לגיל צעיר יותר, להוציאן לשוק הבשר ולקבל בדרך זו הכנסה גבוהה יותר.

אלה הן הערותי הראשונות למאמר הנ"ל והנני מקווה לחזור לנושא זה, אולם ברצוני לציין שהמאמר של ח' זיידמן תרם לא מעט להבנת הבעיה ולהתעניינות בה, ועל כך יש לברכו.

ש. שרר

דצמבר, 1960

אין ברצוני להתווכח על כך; אך נשאלת השאלה אם לא יהיה כדאי יותר להשקיע אותן יחידות מזון של מספוא מרוכז בגידול מזון של בני בקר (עגלים ועגלות) לבשר (ראה מאמרו של הח' א. אודלסקי)? ואם המשק אינו זקוק אף לכל העגלות המשובחות הנולדות בעדרו (בעל תנובה ממוצעת של 5500 ק"ג!) הרי אפשר למכור אותן לגידול ללא חשש להפסדים, בהגיען לגיל של שנה בערך.

לא נהיר לי מדוע התעלם מחבר המאמר לחלוטין מסעיף העבודה כגורם מכריע ברנטא-ביליות הענף. האם 18 ימי עבודה בשנה לפרה בעלת תנובה של 5500 ק"ג זהו שיא החיסקון או שזהו הממוצע שאפשר להגיע אליו? לפי ההנחות שבמאמר ניתן לחשבון שחיסקון נוסף של 2 ימי עבודה לפרה ולשנה העלאת תקופת הנ"י צול 6-6 שנים (במקום 4 שנים) עשויים להבטיח תמורה שתהיה שווה כדי תוספת אגורה אחת למחירו של ליטר חלב, שתניב אותה פרה! ההפרדה המוחלטת של חשבונות הפרות, העגלות והעגלים אינה מתקבלת על דעתי; אמנם ה„טיפול” במספרים הוא נוח יותר בעקב ההפרדה הזו, אולם במציאות אין הדבר מוצדק כל עיקר, וזה מטעם פשוט למדי: אם לא נהפוך את הענף במשקנו למכוני-מחקר בזעיר אנפין, לא נדע שום דבר ברור על כמויות המספוא הגס המתחלקות בין סוגי הבקר השונים שבעדר, ואף לא נדע בדיוק מהי הכמות הכללית של מספוא גס שיוצ"ר והוגשה לעדר כולו למעשה. ובעצם הרי מדובר במשקים חקלאיים ולא בעדרים של חלבנים שייצורם הוא חלב בלבד. אין לשכוח שענף הבקר במשק החקלאי הוא בעל אופי אורגאני והוא מייצר, כלומר — מגדל, פרות חליפין ומייצר גם בשר ממילא בפרות הנפסלות לחליבה ובעגלים. על כן אין זה מתקבל על הדעת לערוך הפרדה מלאכותית, כשבאים לדון בענף הבקר. ארשה לעצמי לנתח את המצב בעדר בצורה אחרת, בהסתייעי בנתוני שבמאמר: נניח שהפרה הממוצעת מניבה במשך 5 שנות קיומה בעדר 27,500 ק"ג חלב (5.500 × 5) וצורכת תמורת זה (המזון לגידולה בכלל זה) 24,600 יח"מ; פירוש הדבר — פרה זו צרכה לכל ליטר חלב + 27 גרם בשר (בכלל זה בשר גופה של הפרה